

Ս. Խ. ԴՊՐԵԼԱԿՆՔԻ
ՍԱՆՈՒՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԳԻ ՊԱՐ

ՀԱՄՊԵՐ

Baskı ve Dizgi :
JAMANAK NES. LTD. MATBAASI
Tel.: 44 36 56

S. H. TIBREVANK'TAN YETİŞENLER DERNEĞİ HALK OYUNLARI GÖSTERİSİ

Ս . Խաչ Դուլբեկլանքի Ս . Միութեան Երզի - Պարի խռովթին մաս կաղաղ
Երկուեռ անդամներու անուանացանկը —

ՊԱՐՍԽՈՒՄԲ

Դշխուհի Ռւսթաողլու
Սասնուհի Մուշտեան
Պայծառ Բամուք
Նատիա Չաքմաք
Անժե, Գրնածըեան
Հիյտա Արմաղան
Սիւղան Էսթուքեան
Մարի Կիւնպիլէք
Ոեղա Տէմիրճի
Խնահիա Տէրտէրեան
Փայլինէ Թովմասեան
Նատին Էօդգան
Մարիամ Պարըն
Ուի Ալճայ
Եասվարդ Մուշուեան
Արտա Բարագեան
Վեհանուշ Արդար
Այտա Նշանեան
Խոչիկ Արէրեան
Հայկ Սիյահլր
Վաղուն Պարան
Բակոր Գրորճ
Իարպիս Մոքրեան
Անդրանիկ Խաչիկողլու
Խորէն Գարաթօբրաք
Աւետիս Տինք
Ծակոր Գրէդորեան
Մաշիս Բերդ
Վահրամ Սիյահլր
Ցարութիւն Գահչթը
Մանուկ Այտըն

ՓՈՔԻԿՆԵՐ

Եօնեա Պաքար
Որբուհի Օղինեան
Վերոնիք Տէմիրճի

**Ճնորհք Պէշիկթաշլեան
Երի Թուրան
Երի Էօդքան
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ**

Այնա Զիչքչի
Ճիւտա Էօդույկուն
Մանուշքա Գիպրիթճիեան
Փայլինէ Թովմասեան
Ուրիմա Գաղան
Արփի Սարգիսեան
Պեթի Սարդիսեան
Ուեդա Գորգոր
Արաքսի Ռւսթա
Հիյտա Թելլեր
Յովհաննէս Ճիրողլու
Կարապեա Գարագայա
Արթին Եալչըն
Մուրատ Մադիկեան
Ամրգիս Էրակ
Վարուժան Ասատուք
Բաղրամ Խսթուքեան
Մինաս Պարօն
Հայկաղուն Հայգա
Գևնոն Գուզուպաշ
Մուրատ Ռւսթա
Օննիկ Սէլվիօղլու
Խաչիկ Շէլէրեան
Աւետիս Նազգաշ
Վորդիկ Բարագեան
Յովհաննէս Գուլաք
Վահրամ Մալխասեան
Կարսապետ Ռւսթա
Կարօ Գարաքէլլէ
Նուպար Սարըյուրտ
Ուսեն Գանդարչը
Օննիկ Սույօյնու
Վահրամ Զուհա

ՆՈՒՄԳԱԽՈՒՄԲ

Հայկասէր Կարապետեան	(Ադրբայչոն - Քամանչա)
Պէրճ Հոցիքեան	(Ադրբայչոն)
Վարուժան Ալթուն	(Քլարնէթ)
Ցակոր Էքմէքչի	(Ռւստ)
Դաւիթ Շակէրտեան	(Տհուլ)
Արթիս Կարապետեան	(Տհուլ)
Արթօ Հոցիքեան	(Տհուլ)
Կնի Ինձի	(Ջութակ)

Ս. ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ Ա. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՐԳԻ - ՊԱՐԻ ՀԱՄԱՅՆՅԱԼ

Surp Haç Tırevanktan Yetişenler Derneği
Folklor Koluun Halk Oyunları Gösterisi

Ղեկովար - Պարուսոյց՝
ԽԱԶԻԿ ԱԲԷԼԵՍՆԵ

Երգչախումբի Խմբայար՝
ՅԱԿՈԲ ՏԵՇՐԵՖԵՅԵՆ

Վարչական Տնօքէն՝
ԵԴՐԻԱԲՐԴ ԹԱՎԱՄԱՍՆԵԱՆ

Տարաղներ՝ Գէորդ Կիւնախուլ - Բարիս Քօնֆէքուլուց
Տէքոռ՝ Կենչէլեր Վաճառասան Տէքորթէօր
Եղիս Քիջէլ

Կողք՝ ՃՈԶԵՅ ԶԻԼԻՆՅՈՒՐ

Հրատարակութիւն՝
Ս. Խաչ Դպրեվանքի - Պարուսոյց
Սանուց Միւլժեսն

Խարանդուլ - 1972

Երջանկայիշտառակ Տ. Գարեգին Պատրիարք Խաչատուրեան
Հիմնակիբ - Վանահայր Ս. Այտ Դպրեանքի

«Երր կ'իջնէք տողարէզ, մի՛ ըլլաք երբեք համբաւատենչ, այլ ջաճոցեք
միշտ յանաջանալ իրաւ համբաւի այն չուքսով՝ որ անբաժանօրէն պիտի երկուրի
ձեր ետեւէն ձեր զործերով. Եղէք ուրտի, մաքի եւ հողի այնպիսի մշակներ՝ որ
չանենաք պատճառներ ամօթահար սլլալու : . . . Կուռ եւ յամառ աշխատանք, —
այս թող ըլլայ ձեր նշանարանը: Այս՝ զեբազանյօրէն զնահատելի պիտի ըլ-
լայ ձեր սեփական մասնակցութիւնը կատարուած բալոր աշխատանքներուն՝
ձեռք բերելու համար՝ զարդացման անհրաժեշտ պաշարները, եւ՝ ամէն բանէ
տռաջ մանաւանդ կերաելու, յղկելու եւ բիորեղացնելու ձեր ինքնաղբուջ՝
Հկոբեողիւլ»:

ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

* * * Եղիշէ Ս. Դուբեան
Բ. Շնորհակի գրքէն Էջ 468

ՓՈՅՏԻԿՆԵՐՈՒԻ ԽՈԽՄԲԸ

ԱՄԵՆ. Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀՕՐ ԽՈՍՔԸ

Ս. Խաչ Դարեկանքի Սահմաց Միութեան երգի - Պաշի Համոյթը կլուին հբարարակ կ'իջէ մեր ժողովուրդին մատուցանելու համար այն՝ ինչ որ ժողովուրդին է արդէն, անոր հովիկ եւ մարմնի թրթուցուներէն բխած, անոր միզիքական ու բնկերայլն ապրումներէն շաբաժումի վերածուած՝ ՊԱՐԾ :

Կեսանքի ամէն երեսովին ունի իր հարազատը եւ կեղծը, իր առողջը եւ այլութեածը. Պարը լացառութիւն չի կրնար կազմէլ: «Ֆոլքստրիկ Պար» ըսուածը, ժողովուրդի մը լուսաթ ու շնչող ապրումներուն եւ անոր ընկերային եւ բնտանեկան մասքար սովորութիւններուն հարազատ արտայայտութիւնն է: Ֆոլքստրիկ պարի այց անմեղ վայելքն է որ Ս. Խաչ Դպրեկանքի Երգի - Պարի Համոյթը կը ներկայացնէ իւթանապուղաճայութեան:

Մասնակիառ Յեան դարաշըրնանն է մեր պարը: Համալրարաններու և կեանքին մէջ չեւը կրաքարի ժամանակիառութեանց վրայ: Ինչ ի ժամանագիտ և կրաքարություն հարցն է մեր ժամանակներուն:

Եանոց Միութիւններ ընկերամշակութային հօմանման կազմակերպութիւններ են: Ալվան գոաւանձ կ'ըլլար եթէ անոնցմէ իւրաքանչիւրը, իր գունանկութեան լազանուր չքննակին մէջ, մշակութային որոշ ճէւզ մըն ալ իրեն մասնագիտութիւն ըրտծ ըլլար, օրինակ մէջլը՝ ինզուական հարցերը, միւսը՝ զբականութիւնը, արիշ մը՝ նկարչութիւնը, մէկալլը՝ մարզանքը, արիշներ՝ թատրոնը, ձարարացեալութիւնը, երաժշտութիւնը, զիշութիւնը եւ յն: Ս. Խաչ Ժպրեկանքի Սահմաց Միութեան ոսպեգրած սցին, յատկանաշիքն ու թելաղականն է, և զործականագէւ կը լացառը մեր ժիւութիւնը:

Ներկայ ձեւի տակ մեր Սահմաց Միութիւնները, բալորն ալ թափուած են ոբեթէ մէկ եւ նոյն կազմապարին վայ, զրեթէ մէկը միւսէն կրկնութիւնն է, չափեց եւ համեմատութիւնները պահելով հանդերձ. եւ հետեւարար յակաւուական իրենց զործունէութիւնները միայն անդամները եւ համակերպութայրգուներու կը միայն: Մինչդեռ մասնացիտանուրով՝ անոնցմէ իւրաքանչիւրը ինքնուրույն համարպիք մը ունենայ նախ, եւ ապօ՝ իր զործունէութիւնը կը շահազգուէ ամրով համայնքը, զանի որ ինսմուած ձրազգով մը պարբերուար մերի մատուցածք մշակութիւնների անուանքն է որ արդիւնք եղած է ժողովուրդի մը լատացին զաւաքական աղնուական ճիգեցուն:

Սոյն մարզին մէջ իր համբան զտած է Ս. Խաչ Դպրեկանքի Սահմաց Միութիւնը կազմելով իր համոյթը: Մենք անզամ մը եւս կը չնորհաւորենք Միութիւնը, Համոյթի հեմնաւիրները, զեկամարները եւ բոլոր անդամները: Վասահ ենք թէ իրենց համեւրզական աշխատանքները, ինչզիս նախընթաց հրայթեցուն, այնպէս ալ այս անզամ յաջողութեամբ պիտի պլազուին:

Օրհնութեամբ եւ աղօթքով,

ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՅՈՅ ԹԻՒՐԻԱԽՈՅ
ՃՆՈՒՀՅ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՆՈՒՄԳԱԿԱՌԻՄԲ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՕՄՔ

Անոց Միութեան Բ տարուան Երպի - Պարի Համոյթով առիթը ունինք մեղի համար կենսական հարցի մը շուրջ արանայալու որն է ժողովրդական արուեստին ու մշտոյթին հարազատութեան գիտակցութիւնը ու սէրը ներածել ու փոխանցել նոր սերանդին:

Խորապէս համոզուած ենք թէ Երբ կը պահեի գիտակցութիւնը, մարդը ոն կարելիութիւնը կամ զժուարութիւնը կ'աւնենայ իրազեկ ըլլալու իր ասլրուանձ ըստն ու իրականութեան: Նոյնիւկ կ'անհետանայ անդիտակցօրէն համերաշին դորձելը կը պարապրէ որու զիտակցութիւնը: Խուճիլը դժուար կ'ըլլայ յանձնի, կամ կանաչանք հարցը. Ի՞նչպէս կարելի է տալ այդ զիտակցութիւնը որովէալ հաւաքարաբ երբ զործենք բաշզութիւնները: Անշահանդիրի աշխատանքը իր սրբութիւնը կը առաջ պահել միայն, Երբ անուղղակիորէն արգակը կ'ըլլայ, մարդը իր զիտակցութեան ու իրականութեան հացնելու: Վասահ ենք որ մեր Երդի - Պարի խումբը աշխատանքները ու այս կարգի բոլոր միշտ իրենց կարեւորագույն ու անհանդին ուղղութեանքը:

Աւելարզ կը նկատենք հսու ծանրանալ ժայռվզգական արուեստներուն ու ամոր ոսեղծազործութիւններուն շուրջ: Սակայն կ'այգնք չէշտել հետեւեալ պարագաները սրսնք բնուրու յատկութիւնները կ'ըլլան անոնց շրջանային ու համաշխատացներն: Ի՞նչպէս բազմութեան ու բազմակազմնի են ժազակուրութիւնները աշխարհի մէջ նոյնուու ճոխ ու բաշխազն են անոնց աւանդութիւններն եւ բարքերը սրսնք անպարհման զրօշմ մը անենի իրենց ապրած միջամայքնին: Ամէն ժողովարու ունի իրայատուել ռաեղծազործութիւնները, նա մանաւանդ Երդը ու Պարը: Մարզը առանց երդի ու պարի աշխարհին մէջ, առանց ծուրի ու օզի ապրելու կը նմանի սրուն հրաշքին նոյնիսկ անկարելի է հաւատալ: Այս խոկ պատճառաւ համաշխարհային է ժայռվզգական արաւեստը Երգը ու Պարը:

Այս ոկրուենքներուի կը մօտենանք մեր Երպի - Պարի Համոյթին:

Զոհինք հուակնութիւնը արանայայտելու թէ կատարեալին մօտենար ծամբուն մէջ ենք նոյնիսկ: Սակայն զիտակցօրէն, սրբացօրէն ու վատահարաբ, առանց այլեւ այլի կը նմանք խօսուալունիլ որ մեր այս երայթիները նախափորձեւու րիթոցքին:

Անցեալ տարուան Երայթներուն ստեղծած հետաքրքրութիւնն ու խանդակառութիւնը իր կը գեր անեցու ի զին ոմէն յանի խումբը ստքի պահերու մէջ Համույք է մեղի համար ոչ թէ պարատկանութիւն, հսու չորհակարութիւններ յայտնի բոլոր անոնց որոնք, անանուն կամ անսանի անհատ կամ հաստատութիւն օժանդակած են մեղի թէ բարուտպէւ եւ թէ նիւթապէս որ մենք կարելիս:

ՎԱՐՉՈՒԹԵՒՆ
Ս. Կաչ Դպրեալանքի
Ս. Միութեան

Հորժ նկարագիր մը ունին ու միտասին կը պարուին: Քայլերը կրկնուած կ'ըլլայ: Թաշտձեւ շարժուաններ կան: Խոպան հողերուն մէջ շարժուանները աւելի արագ ու ցատկուունքները շատ են, խաչաձեւ շարժուաններ, թրթուայններ կան:

Ժողովրդական պարերը իրենց կարեւարազոյն գերը ունին հաւաքական Երթութեան մարզին մէջ: Երբ միասնարար զործ մը կատարելու պարտաւորութիւններ, անհրաժեշտ է համերա, ի ոյի մը ունինայ:

Ժողովուրդական պարերը ուղելու մշկելու միջոցներէն մին է. ինչպէս զպրոցը կը մշակէ տաշրիք զիուութիւններ:

Երբ կ'ուստամսասիրենք ժողովրդական պարերը ինքնարելարար դէ՛յ հանդիման կուղանք անոնց պատմական, ըմկերարանուկան եւ ըրհանալին բոլոր յատկութիւններուն:

Կարեւորը կը նկատենք աեւական զրագիր ժողովրդական ստեղծագործութիւններով: Եւ այսպէս աւելի մօտէն առիթը կ'ունենանք ծանօթանալու մարդուն եւ անոր իրական արժեքներուն:

ԽՍԴԻԿ ԱԲԷԼԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԿԱՐՃ ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ժողովրդական պարերը, որոնք ծնունդ առած են հետաւոր դարձմէ, թէ՝ բեռ հեթանոսական շրջանէն մեջի հասած են պարբեր ուղիներով։ Անոնց նկարագրութիւնը կը զանենք պատմազրական, պրզազրական, գրական եւ ուրիշ ազդիւնքներէ։ Այդ պարերը իրենց բովանդակութեամբ ու ձեւով բազմտպան են ինչպէս, ծխական, կրօնական, առցանց աշխատանքային։

Պարերը իրենց բավանդակութեամբ երկու կարեւոր բաժանում ունին։

Ա. — Կեղծաբանուած պարեր

Բ. — Վերացական պարեր

Ա. տեսակ պարերը միշտ ունին որոշ նիւթ մը, ինչ որ կը պակսի Բ. տեսակի պարերու մօտ։ Ա. տեսակ պարերը հետեւեալ ճիւզաւումները ունին իրենց ունիք։

- 1) Կենդանիներ է,
- 2) Բնութեան ենթեւթիւններէ,
- 3) Առ օրեաւ ապրումներէ
- 4) Պատելուզմներէ,
- 5) Սեսային յարաբերութիւններէ կեղծաբանուած պարեր

Իսկ պարերը իրենց իսկորդիւն համաձայն հետեւեալ դաշտանումը ունին։

- 1) Մենապարեր,
- 2) Չոյր պարեր
- 3) Խմբապարեր,

Մենք հոս աւելի շատ պիտի ծանրանանք իմբարաբերուն վրայ։ Խմբապարեր ունին 2 բաժանում։

- 1) Չուռ և մբապարեր,
- 2) Խմբապարեր,

Մասմինին մէջ կարդ կամ շրջանակ յառաջ թէրեւ պէտք է. կարգին առաջին պարակասար կ'ըլլայ. իրեն կը յաջորդեն միւսները։ Ամենաշին զրութիւնը չըջանակ կաղմել է։ Շարժումին զնացքը ընդհանրապէս ժամացուցի որոշին հակառակն է։ Երբամն չըջանակներու թիւը կ'առելնայ, մէջ մէջի չըջանակն իսր կը կաղմեն։

Իսկ խոշածեւ խմբապարերու մէջ պարազներ անկախորէն կրնան չարժու։ Անը ունինալու ու փոխել իրենց տեղերը ու գիրքերը։

Կլիմային ազգեցութիւնները։ Տաք երկիրներու պարերը առհուն են. մկան ները առելի չեն յողնիք։ Գիշեր եւ ցերեկի միջնու ֆիրմութեան տարրերութիւնը աւելի են միջավայրին մէջ ուժգմ շարժումները յասակօրէն որոշ է։ Մեղմէն դէսի զօրաւոր շարժումներու անցնիլ անմէջապէս կ'ըլլայ։ Ռոքը ըստափի կամին գարներ, անոր բացաւրաթիւնը կ'ըլլայ։ Զմեռուայ, ամառուայ մէծ ֆիրմութեան տարրերութիւն ունեցող միջավայրերուն մէջ պարեր, իր բնորոշութիւնը որոշ շարժումներով։ Գլուխը եւ ոտքը պատերուն ուղղութիւն կու տառ։ Թեւերուն ու ոտքերուն շարժումները խառն են։ Երբութեան տարրեր ըստիւնը քիչ միջավայրերու պարերուն մէջ պարեկերը եւ շարժումները աւելի հաւասարակշին նկարագիր ունին։ Ծատ պաղ միջավայրի պարերուն մէջ շարժումները պարկուած, առքի զարկերը զօրաւոր են։

Աշաբարհազրականին Ազգեցութիւնը։ Արդիւնաւոր հողերուն, գաշտերուն հովիաներուն զանուած միջավայրի պարեկուած մէջ շարժումներ գէտի հողը կը լայ. Մարդի հողին կապուած է։ Հողը զայն կը քաշէ ոէտի իրեն։ Բոլոր պարող նկանին քայլերը կը նետեն. Պարերը չըջանակածեւ պիճակ ունին։ Էռանային չըջանակները ուր արօտավայրեր կը աշխատանքային։

ՔԱՆՈՆԻ ՄԱՍԻՆ

Անցեալի մէջ Ահաստուուի հողին վրայ ապրող հաւաքականութիւններու կեանքին մէջ մէծ գեր կը խոզար յառկատէս նուագարանը։ Այս նուագարան նէրը կը զարգացնէին հաւաքականութեան կերուած քը երածշտական մշակոյթին զէմ եւ փոխազարձար հաւաքականութիւնն աւ կը բարեկ ոխեր ու կը զարգաց նէր այս նուագարանը։ Այս պարզացումը կ'ըլլայ համընթաց մէկ քայլով։

Ահաստոնց մէկն է քանոնը։ Քանոնի հարգամը ուշուշ չէ. զանազան առաս ու ենթերավ մշուշապատում է։ Յորը առեւելի մենք կու զանդինը ա եղանակացութեան թէ հեռաւոր մօտաւոր Արեւելքի մէջ ծնունդ առած է թ. թ. Ա. երկրորդ հաղորդականին։ Այդէ աւ աւելի չէ նիւ Հինուկոն «Մէ» ի մասին զարւոր վկասութիւնը կու զայ Ա. թ. Ա. շրգ. կարէն։

Հայոց մէջն քանոնը կը զարծածուի անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր «Գնարք ընդհանոււր անուանակոչաւթիւնը։ Ամէնէն խօսուն վկայութիւնը կը դանենք նիւք. գարու պատմէ ժամանութիւնն աշխատութեան մէջ։ Գուաւասութիւնն ասպէս հիւղանդ ասպէս կը սպառացնին ուրախութեանցն նուազն մատուցին արքային Պատուայ, եւ առ հասարակ թմրկահարք եւ սրնկահարք, քնորահարք ու փազահարք իւրաքանչիւր արտեսուօք պէս պէս ձանիք քարբառեան»։ Ահա զատկերը Հայ հեթանոսական չըջանակն էնրդ. զարու առաջնին կ'է ին Աստուածաշաւնչի թարումնութեան մէջն քանոնի նմանող գործիքը կ'անուանուի առգուստարան։

Իսկ Յակոբ Արքունցին 1416 թահկանին Մեծափս Վանքին մէջ զրած առաջ ըԷկկութեան մէջ մանրամատան կը նկարագրէ բազմալուր անփոթ զարծիքները 10 լարով առաջի թիւն կանոն (սոյ է քանոնը) եւ 100 լարով արզանոնը։

18րդ. Հարիւրամեակին Գր. Պապասաքալեանի երաժշտական զարծիքները նկարած առան ապղուսարան ու քնարը բազմալուր ցոյց կու տայ։

19. րդ գարու Խթանկաւուահան մաւանագէտ նշանաւոր նուազաւոր Ա. Հիսորլեանի քանոնի կ'անուաննէ Արքական քանոն ձեւուայ կը լիշատակէ Պանոնի Մազուտառ, ինչպէս նաեւ Քանոնի Համբարձումը։

Albert Lavinec ալ «Encyclopedie de la Musique et Dictionnaire du Conservatoire» որբին մէջ քանոնին Արքական նուազարան մը սլավո մէջ-տէկ կը դնէ։

Կարծիք մըն ալ կայ որ Ֆարանցին հնարած է քանոնը. (19րդ դար)։ Բայց այս անսական ամբողջութիւնն անշարժ բազմալուր չենք կրնար լուսանիլ, կշնանք իւրաքի մէջ Ֆարանցին Մերեւս նոր ձեւ մը բարած բալար արտ նուազարանին։

Քանոնի ունին մէծ ձայնածառայ, անի նաեւ շատ զեղեցիկ բիզմ մը նու կրնանք զործածել թէ առանձին եւ թէ ուրիշ նուազարաններու հետ։ Քանոնի ձայնածառայն է Յօդամայ. կան քանոններ նաեւ Յէ օդամայ։ Կան քանոններ նաեւ Յէ օդամայ։

Քանոնի բիզմ ձեւ կը նմանի արտապէսի եւ տախտակէ տափակ մնտուել մըն է։ Կը չինուի հղեւինի, նոճի, ընկայինի էւ թմրենի ի ինակ վրան կ'աշխատուի աստափի եւ փղոսկրէ մօղի վներ։ Վեհի երեսին մէկ մասը կաշիէ էւ լարերը այս երեսին վրայ լուրեւած են։ Լարերը աղիքէ կամ միւսինայի թէլէ կը լուայ բալար։

Քանոնը կը նուազենք նարած վիճակով ձախ ստքի ուղ ստքին վրայ զրած եւ ուղար քանոնը կը զնենք ձ.սի ստքին վրայ։ Աջ եւ ձախ ձեռքերու ցուցամատերուն կ'անցնենք մեղիսաւոր (Քնան) սրոնք կը սեղմեցնենք յաստուկ մատնոցներով եւ այս մեղիսաւորներով կը զարնենք լարերան։

ՀԱՅԱՐԵՑ ՓԱՅԼԻՆԸ ԹԲԱԿՄԱՆՆԵՐՆԵՐ

ԱՐԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻԱՆ ՇՈՒՐՋ

Հաւաքեց՝ ՊԱՅՉԱՌ ԲԱՄՄՈՒՔ

Եալով այս Շաքշաք զիւղէն հօթանասուն ամեայ Աշխէն Բաժուք սիրելի բամբէկս գաղեցի իրենց զիւղին ամուսնութեան հարցին մասին համաւեալ ուղիւթիւնները:

Նախ պէտք է ծանօթանուլ չրչակայքին աւանդութիւններուն:

Շաքշաք զիւղին աշխատհաղբական վիճակը՝ տափառապահ մըն է, բնակչութիւնը կ'զբաղի հողապութեամբ, ծխախոտի, ձխախողի, դիմիի, օպիի պատրաստի եամբ:

Ժադ: Վուրցը տափափարի օրերուն Եկեղեցի կ'երթայ, մասնաւոր զուտրանութեան տեղեր շռնին: Կիրակի եւ տօնական օրերուն երիտասարդնեցը զերեղ մանատան առջեւ կը դուռը ճանանան: Հըտուելիցի օրերը այլերը եւ երիտասարդ ները Գաբրի (Ամէտ տէրէ) զետակին չուրջ ինչոյքի սեղան մը կը կտագէին:

Այսէրը որպէսի օրը բարի սկսի, ամէն տառու արտ երթագէն առաջ հսուն րը Եկեղեցին տաջնւ ձգելով կ'ազօթէին. Եթէ Եկեղեցին զուռը գոյ ըստար մուշէրը գրայ բայց բակնելով կը վտակին. գործեալ ուլպէսի օրը բարի սկսի իւնից մէջի զուտին հացի կտորներ կը դնէին, իսկ տառուն չսիրոծ մէկուն հանգիպէն այդ օրը ձախորդ օր ըլլալով կ'ընկունէին:

Կիմէրը մետափէտ, թաւիչէ զոյնպոյն ծաղկիներով եւ զոյներով հապուսոն ներսուն վրայ ւրբայալ աշխատուած սալթա կը հապուէին: Աշխատուած զուտիններ կը կապէին մէջ ջերնուն եւ զիմակապէրով ալ ոլուխնին կը զացէին:

Այսէրը պոտուր կոչուած մինչեւ ծունկնեղ, վրան լայն շապիար կը հապուէ ին յրան հապուսու, հապուսուի վրայն ալ կուրծ թեւով ւալթա կը հապուէին. մէջ ջերնին մետափէտ զոյնէր կը կտակին:

Աշա՛ Շաքշաք զիւղին ամուսնութեան վիճարեցեալ բարքելոր:

Անպէտ մը բնասնիքներ իրենց զուակիներուն խօսըր կը կորէին երր տակառ անին քորիցի երապեալ են (Պէշիք Քէ՛ թմէ):

Ամուսնութեան համար եթէ ընտանիքները իւսուր յարժար կը տեսնեն, ման մէջուն Մարտի ուղղիքնուն հագուստեզէնի կտոր մը կը տանի. իսկ եթէ ընտանիքներ ուղղագուստ պեսնեն համար կը վայնի:

Գալով պարզ ամուսնութեան մը:

Այս Աթափազին առջկնան եւ մանջունն մուլմբ առջկնան տառեր կը հաւաքուին: Աղջիկիքան սինեամք կը յնկերները մէջ ջերնուց կը հանենեւ հորսոնցուն ու մանուն քեաց կը համար յիշ առջեամք կտունի մըյա «Հայր Մէր» ը կ'ըսէ այս առջեամք առջեամք երանէները, կը դնման վրան պշիլի նրուրծուն մեռք կը համար ու առանձին պատճեն առջեամք առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան համար կտորնեալ ընդկան մրթութեան մէջ նայինանունիքուն գլխինն անձնական մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Աստիճան Արքայի կը համար անձնական մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

Ամուսնութեան մէջ առանձին պատճեն առանձին պատճեն:

ԱՐԱԿԵՍԻ ՄԱՍԻՆ

Եթէ առենք մարդը ու խորքին չուսումնասիբ ենք զայն բառական տարօրին նակարած մը պիտի թուի մեղի: Ինչպէս տարօրինակ չըսենք երբ կը տեսնենք որ միւսնառ մարդի կը նատին ժամներով կիրք կը կարդան, մլլիւնաւոր մարդի կիրք թառորան, շարժանկար կ'երթան եւ ուրիշներ ալ երաժշտութիւն մարդի կ'ընդունա:

Ինչու: Եթէ ըսենք թէ զուարծանալ, հանգւտանալ կ'ուզեն այս պարագա յին ուրիշ Հարցում մը մեր միուքը ովէտք է չարչարէ: Մարդը ինչու ուրիշներուն յուզումներուն ենթակաց ըլլայ, ինչու ինքինքը զնէ այն անհատին տեղ զոր բեմին վրայ գիտած եւ կամ վէպին մէջ ճանչցած է: Եւ ասիկա ինչու զուարծալի ու հանգստացուցիչ ապկակ ըլլայ: Իսկ եթէ մենք մեր կեսնքը անբաւար կը գտնենք զարձեալ ինչու:

Յանի է որ ինքինքը կ'երազանցէ կ'ուզէ մարդի: Միակի «անհատ մը» ըլլայ գոհացացցիչ չէ այս ամբուղ մարդ» մը բլաստ եւ իր անհատականութիւնը հաւաքականացնելու կ'ուզէ: Ինչու: որովհեան Մարդ իր իսկութեան մէջ անհատական չէ: Եւ արուեառը անհատին այս ձգտումին իրականացման համար չախն զործիք մընէ:

Արուեառին համաշխարհային բնոյթը, մարդուն համաշխարհային արաւուն մը ըլլալուն հետեւանքն է: Ուրեմն առանց մարդու արուեառ ըլլայր:

Եւ արուեառ հաւաքանութեան արարկայանան հիմքն անհատել անկարելի է: Քանի որ պէտք է խորհի թէ ինչու: իրազանաթիւնը (բէալիզմ) միա չափած է վիզարացութիւնն (Խօմաթելիզմ) ին: Իսկ եթէ ասիկա իրեւ չորսով չէ հետեւանք ալիսի ննդունիք այն տեսն յանել թէ արուեառադէպը պէտք իրասւիքակ մընէ միքան: Աւրեկէ լրանք հետեւանքնել թէ՝ արուեառը հաւաքական բնոյթը ու հետեւարդ զեր ունի: Քանի կը փոխուի հաւաքականութիւնը անոր զարմնից այս գոփուուի նաև արուեառ:

Արուեառը աշխարհամաննարու և գայն փոխութեամար կարեւոր աղողակ մընէ: Ասիկա յուսաշ կու զոյ այն «Կախարդանք» են որ արուեստին բնոյթին մէջ զոյութիւն ունի:

Կախարդանքի ինչու է: Մարդ երբ սկսած կարծիք չինել եւ այս միջոցաւ բնութեան վրայ աղղեցու թիւն զոյքել կարծիք թէ, աշխարհի ուզածին պէս ովիտ կանայ փոխել: Ինչ որ կախարդանքին ալ ազդիւը եղաւ: Կախարդանքը երեւան եկաւ իրբեւ իրական համարդանքի ինչու:

ԱԿԹՆԴԱՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՄՅԻՄ ՄԱԽԹԵԱՆ ՇԱԽԻՇՁ (Ճար.)

Եւնկէներս են եկել մարդեք:

Ի՞նչի կը նային:

Լեզն, իսրիք մը րերչք մուրիք

Չեռքերս լուսաւ

Ճերժակ ալես բերչք մարիք

Ճիզզա բեռնուում

Մինչեւ զօրբիւն երթամ մուրիք

Ետեւէս նայէ:

Գէօբիէն անդին ալ

Ումբուը կարէ:

Պատեէն վերջ տան վերապատին հարսին զլլին վար գրամուխտոն շաքու ցորէն, նդիպարարեն կը ննտեն:

Երկուշարթի աղջկան օժիտը կը բերէն, երեքարթի պղինձէ ամմաներ նուիր կը բերուի: այս միջոցին հարաբ հացի մը միջուկը հաներով զահձապանկ

Ժը կը չինէ եւ չիւրեւը մէջը ոսկեղին եւ արծաթեղին կը նետեն:

Վերջապէս Զորեքարթի օր փեսան հարսին բենեակը կը մանէ:

Սալուն ինկեր

Կը գնալի

Ֆույտատայ ֆույտա

Լէպլէպինին աչքը զէօրնայ

Բահանին զէօրը չունայ

Ֆույտատայ ֆույտա

Մանչ կարմուբուկ

Էշք ուրէ

Իթ օղուկ

Գաղանողուին տանն է

Ֆույտատայ ֆույտա

Հարսնիքէ 2-3 օր առաջ, փեսային ընկերները, փետուն տունը, հաղոնցույնին բնկերուհներն ալ հարսնցույնին տունը կը գուարձանան. աղջկան օժիտն ալ այս միջոցին կը տեսնուի:

Հարսնիքէն օր մը առաջ աղջկան հարտնիքի հագուստը կը հաղցնէին որ թարմիէ կամ մեսարտէ կ'ըլլար: Մագիստր բարակ բարակ կը հիւսէին վրան գլուխ կապ կը կապէին: Անոր վրան մինչեւ ուրերը իշնոզ ծածկոց մը կը զոցէին վրան արսմայէ լաթ մը կը զոցէին որ հարսը բան մը չի իրեաւ տեսնել, յետոյ գլխաւն վրայ թարմ ծաղիներէ շինուած թագ կը զնէին: Աղջկան ձեռքերուն զբանաւ կը զնէին, աղջկան կնքամտըրը նուէրը կուռոյ ապա կ'երգեն, կը սպառէն, աղջիկը ինդգացներաւ համար երգեր կ'ըսնէն՝

Ուստուն կանուի կանուի

Մտնիկ պաղջան քաղինք ոննուին

Աղլաւուէն չուր կը վարէ

Հարսը փեսն դին կը վարէ

Փեսան ալ հարս զին կը վարէ

Հարսնիքէ օրը փեսան եւ ընկերները ատրամատի դաթեցնելով, դէն քով խողով հարս առնելու կուլան, փեսան ձիվ մը վրայ ննասած է: քոմին ալ հարսին համար ուրել ձիվ մըն ալ կայ թրը դրան տայնի հինչեւ վեստան մինչեւ վեստան նուէր մը աստ չիստանայ դրան առնելու ապաւուի կայը կամ եղբայրը փեսան նկատ չին առներ եւ վեստան իր կայութեան համեմատ իրը աղջկան արժէքը արաւ ալիսի ննդունիք այս գույն կուտան կուտան վրայ թարմիներուն կուզէ աղակները հակառակ զարձնելույ իրաքանչիւր սանզուին մէկական հուտ կը շատուի: Փեսան անպարման ար պատկները քայլած առն պէտք է կուրիք, թէ ոչ աւանակութեան համաձայն իր կնոջը խօսք պիտի չիլիայ համկցնել: Այս միջոցին մերը հարսը կը լայնեն հետեւեալ երգուի՝

Յաթթ մը լաթ ենք բմբել աղջիկ

Իկնակդ անցար

Բեկ տանել ենք աղջիկ

Մորիկդ բացցուր

Մեր տանը զաս աղջիկ

Մէլօք պիտի կենաւ

Բէղի հետ խօսմնէք աղջիկ

Պիտի ինդաս

Ցամային տալ ինստի

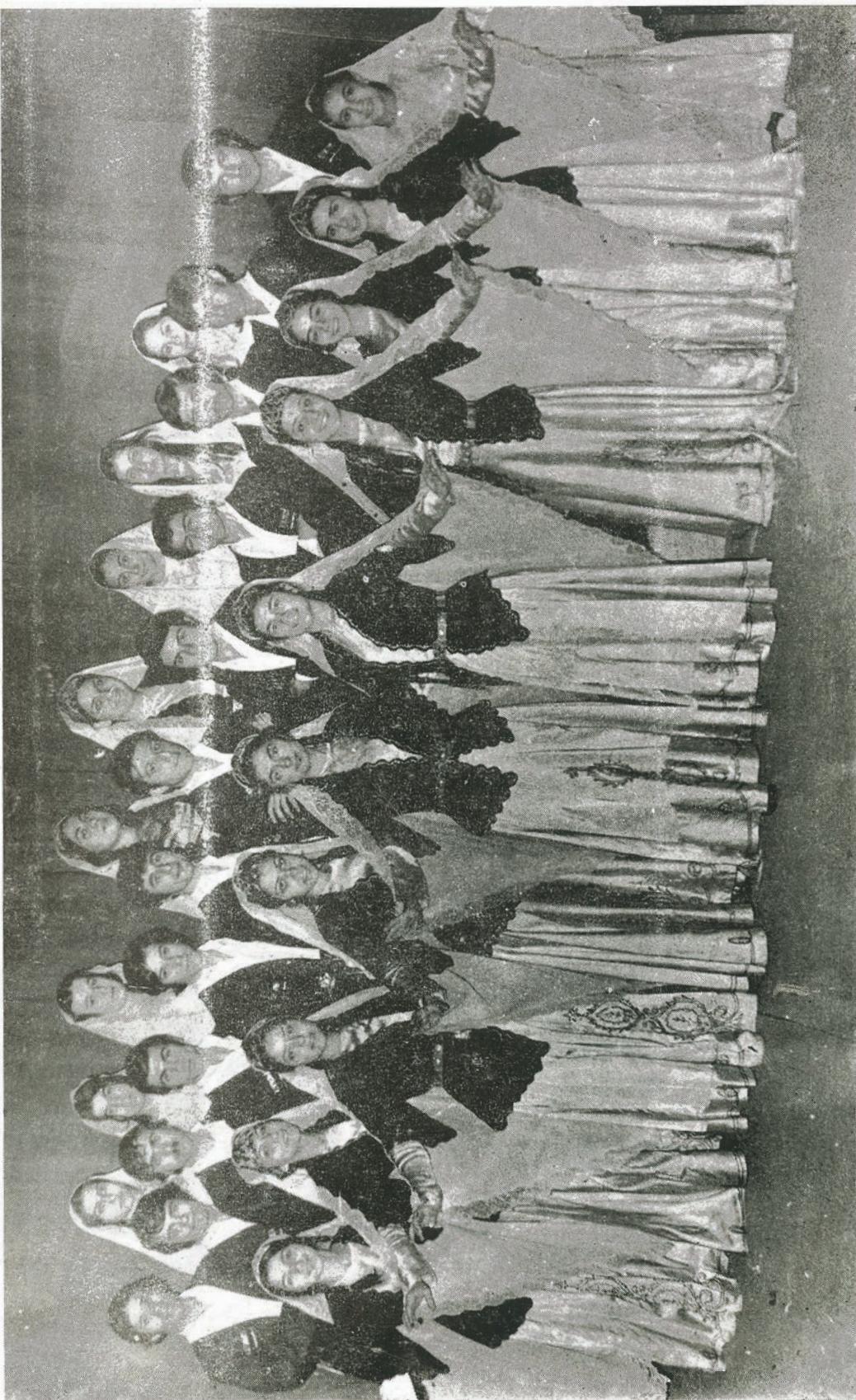
Գետենը կ'ալիք

Բու աղուրը աղջիկք

Մեր տէուն կը վայելէ:

Ես չեմ երթար մարիք

Զօրով կը տանին

گویا علی اور

بیانیہ اور